

YERSİZ YURTSUZ

Sınır Üzerine Düşünmek Konferansı Metinleri

Yeşim Korkut: PSİKE İstanbul derneğinde formatör analisttir. Prof. Dr. Yeşim Korkut, İsviçre'de klinik psikoloji alanında doktorasını yapmış ve Türkiye'ye dönüşünden itibaren akademisyen olarak farklı kurumlarda görev almıştır. 2013 yılından beri psikanalist olarak çalışmaktadır; süpervizyon vermektedir. Psike İstanbul Yönetim Kurulu eski başkanıdır; üç dönem Etik Kurul başkanlığı yapmıştır. Halen EPF Ethics Forum Başkanıdır.

Ferhan Özenen: İstanbul Psikanaliz Derneği üyesi ve formatör analisttir. 2018-2022 yılları arasında derneğin başkanlığını yürütmüştür. 2015 yılından beri Travma Çalışma Grubu'nun başkanlığını sürdürmektedir. *Psikanaliz Yazıları*'nın danışma kurulunda yer almaktadır. Avrupa Psikanaliz Komitesi ve Uluslararası Psikanaliz Birliği'nin Gender COWAP ile Sınır Üzerine Düşünmek gruplarının aktif üyesidir. Kadınsılık, erkeksilik ve cinsellik konularında yazılar kaleme almıştır.

Yersiz Yurtsuz

Sınır Üzerine Düşünmek Konferansı Metinleri

Yayına Hazırlayanlar:
Yeşim Korkut - Ferhan Özenen

YAPI KREDİ YAYINLARI

İçindekiler

Yeşim Korkut – Ferhan Özenen
Yersiz Yurtsuz Konferansının Ardından... • 7

Açılış Konuşmaları • 25

Nergis Güleç • 27

Aslı Kuruoğlu • 30

Ferhan Özenen • 33

Yeşim Korkut • 36

Deniz Coşan • 39

Ana Tema Üzerine İlk Oturum:
Öteki Yerler: İçsel Sürgünlerin Zinciri • 41

Jasminka Šuljagić

Öteki Yerler: İçsel Sürgünlerin Zinciri • 43

Simona Di Segni

İçsel Sürgünün Sürgün Yeri

Jasminka Šuljagić'in Makalesinin Tartışması • 65

Panel (I) • 77

Sarantis Thanopoulos

İçinde Yaşadığımız Potansiyel Yer ve Zaman ve Eylemin
Etkililiğinin Askıya Alınması • 79

Yersiz Yurtsuz Oluş: Deprem Paneli • 89

Cemile Serin Gürdal

Deprem Üzerinden Aktarılan Deneyimler • 91

Yeşim Korkut

Yıkıntılar, Kayıplar ve Yersizleşme ile Başbaşa • 101

Ana Tema Üzerine
İkinci Oturum • 115

Chris Joannidis

Ubi Bene Ibi Patria:

Ev ve Evsizlik Üzerine Düşünceler • 117

Yavuz Erten
Gurbet Benim İçimde
Chris Joannidis'in Makalesinin Tartışması • 129

Panel (II)
Dünyadaki Yerimiz • 139

Ayla Yazıcı
Saldırıcılıkta Karşılaşma • 141

Yuvarlak Masa:
Deprem Özelinde Toplumsal Travmaları Psikanalitik
Bağlamda Düşünmek • 155

Ferhan Özenen
Toplumsal/Bireysel Travma • 157
Mona Chahoury Charabaty
Sınırları Aşmak. Persona, Maske Ben Kimim? • 160

Ebru Sorgun Gültekin
Kitlel Travmalara Psikanalitik Temas ve Ruhsal Müdahale
Üzerine Düşünceler • 173

İlker Özyıldırım
Deprem Özelinde Toplumsal Travmaları Psikanaliz
Bağlamında Düşünmek • 180

Ana Tema Üzerine 3. Oturum • 187

Lilla Hárđi
Yersiz Yurtsuz - Sınırların İçinden • 189

Gábor Szónyi
Kökünden Olmuş Analistler
Lilla Hárđi'nin Makalesinin Tartışması • 206

Panel (III)
Sanatçıyla Buluşma • 211

Hera Büyüктаşçıyan
Zeminin Hatırladıkları:
Mekân ve Bellekte Yokluğun İzini Sürmek Üzerine
Bir Sanatçı Konuşması • 213

Yazarlar ve Çevirmenler Hakkında • 231

Yersiz Yurtsuz Konferansının Ardından...

Yeşim Korkut – Ferhan Özenen

ARKAPLAN

Bu kitap “Yersiz Yurtsuz” başlıklı bir psikanaliz konferansında sunulan bildirilerin metinlerinden oluşuyor. Psikanalist Thomas Ogden¹ için şiir, şairin tanıklığı ile dünyanın hüznü arasında bir üçüncü unsur olarak ortaya çıkmaktadır. Ölen annesinin ardından onun hakkında yazdığı şiirlerle tanınan genç Macar şair Péter Závada, şiir bir içsel sürgündür der². . . Her zaman acılar sanata dönüşemiyor. Bizler, sosyal, kültürel ve ruhsal yıkımlara tanık olunan bu dönemde, içsel sürgünleri, dönüştüklerini, yersiz yurtsuzluğun farklı görünüşlerini, klinik alandaki yansımalarını ve psikanalizin tüm bu baskılar karşısında sergileyebileceği konumlanmayı birlikte ele almaya çalıştık üç gün boyunca. Ve sonra bunlar kaybolmasın istedik.

Dış gerçeklik, sınırlarda giderek artan çatışmalar, zalim savaşlar, kültürel ve dini farklar ve küresel boyutta değişimler vasıtasıyla dramatik ölçeklerde gerçekleşen göçleri tetiklemede ve iç dünyalarımızı her gün başa çıkması zor deneyimlerle, çağrışımlarla karşı karşıya getirmektedir. Bunların yanı sıra, toplumsal yaşamdaki değişimler de bireylerdeki farklı sınır deneyimlerini ve arayışları yeni sorularla birlikte gündemimize taşımaktadır. İşte bu bulanık

---

1 Thomas Ogden, “A question of voice in poetry and psychoanalysis”, *Psychoanal. Q.*, C. 67, S. 3, 1998, s. 426-448.

2 Bkz. Bacconi, M., “A Form of Inner Exile, The Poetry of Peter Závada”, 2017 (<https://www.eurolitnetwork.com/a-form-of-inner-exile-the-poetry-of-peter-zavada-by-mark-bacconi/>).

durumlar, iç ve dış dünyanın görüngülerini giderek daha da karmaşık hale getirirken, Balkan ve Akdeniz Psikanalitik Toplulukları bu konuların üzerine eğilmenin zorunluluğunu ve önemini fark ederek bir araya gelmiştir. “Sınır Üzerine Düşünmek” temalı uluslararası toplantılar, IPA (Uluslararası Psikanaliz Birliği) üyesi olan 11 Balkan ve Akdeniz psikanaliz topluluğunun bir araya gelmesiyle gerçekleştirilmeye başlamıştır. Serinin ilk konferansı, Haziran 2017’de Jasminka Šuljagić yürütücülüğünde, Sırbistan Psikanaliz Derneği’nin ev sahipliğinde Belgrad’da gerçekleştirilmiştir. İkinci buluşma, 2019 yılında İtalyan Psikanaliz Derneği’nin ev sahipliğinde Roma’da yapılmıştır. Üçüncü buluşmanın ise İstanbul’da olması planlanmıştır. Türkiye’de iki psikanaliz topluluğunun, Psike İstanbul ve İPD’nin ortak çabaları ile gerçekleştirilmesi tasarlanan konferansın teması Edward Said’in aynı adlı eserinden ilhamla *Yersiz Yurtsuz* (Out of Place)³ olarak belirlenmiştir.

Ancak konferansın hazırlık süreci dış gerçekliğin dayattığı ve tahminlerimizin ötesinde çok zorlu bir zamana tanıklık etmiştir. Önce Covid-19 salgını nedeniyle etkinlikler iki sene boyunca yapılamamış; ardı sıra Avrupa’nın bir daha savaş görmeyeceği düşüncesini sarsan, Freud’un savaş hakkında söylediklerinin yaklaşık yüz yıl sonra yeniden anlam kazandığı, pek çok kişinin dünyasının altüst olduğu Ukrayna savaşı patlak vermiştir. Konferansın gerçekleşeceği tarihten 3 ay önce ise ülkemizde çok büyük ölçekli bir deprem felaketi yaşanmıştır. Başlığımıza esin veren Edward Said’in *Yersiz Yurtsuz* adlı eseri, büyük ölçüde yitik ya da unutulmuş bir dünya, özellikle geride kalan Filistin için bir çetele niteliğindedi; konferans biter bitmez ise bu defa o Filistin yerle bir edilmeye maruz kalmıştır. Tüm bunlar, sonuç olarak bu konferansın hazırlık süreci boyunca da yıkımı ve yersiz yurtsuzlaşmayı yakından ve derinden hissetme, doğrudan ve içinden yaşama, kendini dayatan bir düşünme zorunluluğu sunmuştur.

Konferans, kitabın farklı kısımlarında görülebileceği üzere, psikanalizin yaklaşımı yanında sanatın yersizliğe ve yurtsuzluğa bakışını da farklı biçimlerde kapsamaya çalışmıştır. Afişimize ve kitabın kapağına ilham veren Hale Tenger’in *Dilek Ağacı* adlı ya-

3 Edward Said, *Yersiz Yurtsuz*, çev. Aylin Ülçer, Metis Yayınları, 2014.

pıtı da bu kapsamayı ve perspektif çeşitliliğini aktarır niteliktedir. Tenger toplumsal bellek olgusunu merkeze alan yerleştirmeleriyle dikkat çeker. Yapıtlarında zaman, ilerleme, iletişimsizlik ve yabancılaşma gibi konuları ele almıştır. Bu yapıtlar Doğu ve Batı, toplum ve birey, geçmiş ve gelecek arasındaki sınırları irdeleme merakı ve ihtiyacını da ifade eder. *Dilek Ağacı*, bildiğimiz kadarıyla 2015'te Türkiye dışından gelen Ermenilerin dileklerini ve ailelerindeki kayıpları yazdıkları bez parçalarını ve kurdeleleri ağacın dallarına bağlamalarıyla oluşan sivil bir hatırlatıcı olarak ortaya çıkmıştır. Biz de bu esere hem afiş ve kapakta yer vererek hem de buluşmamızdaki tüm katılımcılara açık bir geniş grup çalışmasına adını vererek, yersiz yurtsuzluğu ele alan konferansa Said'in yanı sıra bir ilham kaynağı yapmaya çalıştık. Hale Tenger'e eserini bizlerle paylaştığı için teşekkür ediyoruz.

Edward Said bütün aileler, ana babalarını, çocuklarını icat ederler, her birine bir hikâye, bir kişilik yaratır, bir kader hatta bir dil biçerler diyordu. Biz de Türkiye'deki analistler olarak meslektaşlarımızı kaderlerimiz ve bize biçilen diller üzerine birlikte düşünmeye davet ettik. Bu konferansı ve kitabı, Balkan ve Akdeniz Psikanaliz topluluklarının deneyimi ve desteğiyle, İstanbul'daki iki psikanaliz derneği olarak birlikte hazırlamak da bu yıkım zamanlarında hepimiz için daha anlamlı ve kıymetli oldu. Böylece bir taraftan sınırlar konusunun tetiklediği yoğun duyguları taşıyarak, diğer taraftan hem kendimiz hem de biz olabilmenin canlandırıcı, yaratıcı etkileşiminin keyfini çıkararak birlikte çalıştık. Grup içinde serbestçe düşünüp hissedebilir, serbest çağrışım yapabilir, dostça paylaşabilir olduk; yıkımların içinden de olsa buradan başlayarak meslektaşlarımız ile alışveriş sürecine ve buluşmaya doğru ilerleyebildik.

KONFERANS SUNUMLARINA DAİR

Konferansta yurtdışından ve Türkiye'den psikanalistlerin "Yersiz Yurtsuz" başlığı için sunumlarında yersiz yurtsuzluğu iç ve dış gerçeklikler arasındaki gerilim, savaşın dehşeti, göç ve toplumsal travma, mekân ve farklı gerekçelerle yıkımları gibi konu ve kavramlar üzerinden ele aldıklarını gözlemliyoruz.

Kitap, **Jasminka Šuljagić**'in, Freud'un Oidipus Karmaşası teorisini, içsel sürgünler ve çocukluk dönemi cinselliğinin zirvesi olarak ele aldığı yoğun ve derinlikli açılış sunumu metniyle başlıyor. Yazar, Oidipus miti ile Freud'un teorilerini, teorik ve klinik gözlemleri bir araya getirerek inceler. Tragedya, Thebai'lıların bir veba salgını karşısında başvurduğu kâhinin Laius'un katilinin izinin sürülmesi gerektiğine dair kehanetiyle açılır ve bu durum, "Ama o, nerede?" sorusuyla derinleşen bir arayışa dönüşür. Bu soruyla aranan "o", öznedir. Oidipus'un öyküsünü, dağda ölüme terk edilme, babanın öldürülmesi ve ilkel fanteziler gibi kavramlar üzerinden düşünen yazar, kökenimizin çifte doğasını ve içsel ikiliği ortaya koyar. Freud, annesine bağlı çocuğun önce baba ve daha sonra gelen kardeşle hayal kırıklığına uğradığını ve bunun babaya olan ilginin artmasına neden olduğunu açıklamıştır. Çocukluk döneminde ardi ardına yaşanan hayal kırıklıkları, keşifler, babanın önem kazanması sürecini betimler. "Ama o, nerede?" sorusu, ruhsal çalışmanın ve zihinselleştirmenin temsil edilebilirliğini arayan bir yolculuğa işaret eder. Metin, özetele Oidipus Karmaşası'nın Freud'un teorisinde merkezi bir yer tuttuğunu ve insanın içsel sürecinin karmaşık doğasını anlamamıza yardımcı olduğunu vurgular. Aynı zamanda, bireyin kendini ve dünyayı anlamlandırma çabasında karşılaştığı içsel ve dışsal zorlukları ele alır.

Simona di Segni'nin tartışma metni, Šuljagić'in sürgün konusunu derinlemesine incelemesini takip ederek temanın Freudyan psikanaliz ile nasıl iç içe geçtiğini ortaya koyar. Sürgünün yalnızca fiziksel bir yer değiştirmeyi değil, aynı zamanda kişisel ve kolektif bilinçdışı süreçlerle bağlantılı ruhsal bir durumu da ifade ettiğini vurgulayan yazar Oidipus kompleksi, birincil bastırma ve ilkel fanteziler gibi kavramları çalışarak bireyin kökenlerine ve iç dünyasına dönüş yolculuğu üzerinden tartışır. Yazar, sürgünün bireyin ruhsallığı üzerindeki etkilerini ve cinsiyet ile nesiller arası farkındalığına olan katkısını düşünür ve "Sürgün" teriminin tam olarak "dışarı çıkmak" fikrinden türemiş olduğunu söyler. Simona Argentieri'nin benliğin psikofiziksel sınırının inşasına yol açan karmaşık süreçten bahsettiği 2019'daki Roma konuşmasından alıntı yaparak sürgün olma hissinin kökenlerin her şeye kadir "sınırsızlık" hissinden başlayarak, yalnızca birincil nesne olarak anneyle değil, var olan her şeye bir "birlik" içinde olduğumuz yanılısamıza kapıldığımız

süreçten sonluluğumuzun farkına vardığımız bir sürece bir geçiş olduğunu hatırlatır. Sürgünün hem annenin bedeninden ve tüm güçlülüğümüzden dışarı çıkmak, hem de savaşlar, yoksulluklar, diktatörlükler gerçekliği içinde yurdundan ayrı kalmak anlamına geldiğini tartışır. Acıdan ya da talihsizlikten kaçmak istediğimizde “toprak değiştiririz” ve bu nedenle yer ve mekân değiştiririz. Di Segni, Cicero’nun ünlü söylevlerinden birinde “Aslında sürgün bir ceza değil, cezadan ya da yaklaşan bir felaketten kaçış ve bir sığınaktır” dediğini hatırlatır. Ve analitik çalışma “ilk sürgününün ötesine dönmesini sağlayan yolculuğunun hikâyesidir” der.

Chris Joannidis “Ev ve Evsizlik Üzerine Düşünceler” başlıklı etkileyici sunumunu filozof Novalis’ten “Felsefe esasen sıla hasretidir – her yerde evde olma güdüsüdür” alıntısıyla açar. Yazı Améry’nin “Bir insanın eve ne kadar ihtiyacı vardır?” sorusuna verdiği “Kişi kendi içinde ne kadar az taşıyabiliyorsa o kadar çok” yanıtıyla devam eder. Evin, güvenli üretken bir temeli temsil ettiğini önerir yazar. Ev, bir zamanlar düşünlenmiş bir-olma yaşantularıyla da karmaşık bir ilişki içindedir. “Ev-sürgün” metaforu, insan ruhsallığını anlamada büyük yarar sağlar. Freud’un⁴ bilinçdışı tasvir ederken “Bastırılmış olan, içsel bir sürgündür” deyişini hatırlatır. Bireyin ev diye nitelendirdiği –Edward Said’in dokunaklı tanımıyla– “hayal edilmiş coğrafyalar” kayıp ile ilişkilidir. Hayal edilen ev, bir arzu nesnesi ve ilkel bir birleşme-mutluluk düşleminin temsilcisidir. Eğer “ev”in nihai “terk”i ebeveynin simgesel katlinin bir biçimi olarak anlaşılabilirse ve bu bireyleşmeye doğru (yeni bir ruhsal ev kuran) bir ilk adım vazifesi görüyorsa, ikinci adım, katlin suçluluğunun yeterince iyi bir şekilde derinlemesine çalışılması olacaktır. Öte yandan felç edici bir “sıla hasreti” melankolik özyıkımın –kişinin nefret vasıtasıyla kendi geçmişini ve böylece bugününü azar azar parçalamasının– bir tezahürüdür. Mesken tutmak ancak “ev’in aranmasıyla” mümkündür. Bir evin kaybının yası, yani evsizlik hali, kişiyi kayıpla birlikte sonsuza dek değişme olasılığıyla buluşturur. Bu zorlayıcı yenilik, daha akışkan ve sağlam bir ev kurmaya bir davettir. En önemlisi, insanın içine doğduğu bir evi/vatanı yoktur,

4 Freud, S., “Die Zerlegung der psychischen Persönlichkeit”, *GW B.15*, Londra: Imago, 1933, s. 62-86.

ancak insanlar arası anlamlı etkileşimlerin olduğu yer ev/vatan haline gelebilir. Yani evin (vatanın) artık yeniden bulunması diye bir şey yoktur, ev (vatan) oluşturulur.

Yavuz Erten “Gurbet Benim İçimde” başlıklı sunumuyla Joannidis’in metnini tartışır. Joannidis Edward Said’e gönderme yaptığında, hasreti çekilen vatanın sadece coğrafi bir düzlem üzerindeki bir yer ve konum değil zamansal boyutta da var olan bir unsur olduğunu söylemiş olur, diyerek geçmişte var olduğu düşlemlenen ve kaybedilmiş olana yönelik bir asr-ı saadet özleminden bahseder. Bu Freud’un narsisistik aşkta kişinin geçmişte olduğu gibi olana, geçmişte kendisinin bir parçası olana, gelecekte olmak istediği gibi olana tutulduğu fikridir, der. Kişi geçmişte olduğu gibi olduğunu hissettiği nesneye duyulan aşk olgusuna benzer bir şekilde ikincil narsisizmin alanından kaybedilmiş birincil narsisistik cenneti tekrar kurmak için böyle bir özlem duyar. Ancak bir zamanlar olduğum gibi veya olunduğu gibi bir duruma yapılan narsisistik yatırımlar değişimi, gelişimi yani esasen zamanı dondurur, öldürür. Erten’e göre Joannidis’in sözünü ettiği, bağlantı nesnesine bağımlı kalmanın öldürücülüğü ve donduruculuğudur. Joannidis’e göre yersiz-yurtsuz geçici bir yuvasızlık durumunu tanımlar ve değişim, gelişim için bu geçici yuvasızlığın gerekliliğinin altını çizer. Yeni, akışkan, kısıtlamayan, sonraki canlılığı ve yaşamı öldürmeyen bir yeni yurda yatırım olması için gerekli bir ara dönemdir bu. Ona göre bunu mümkün kılan güvenilen bir içsel evin, içsel yurdun olmasıdır. Erten bu arayışı ve geçmişe yönelik dinmeyen özlemi Şark kültürüne özel olan “Gurbet” kavramıyla ele alır. Gurbet vatandan ayrı ve uzak olma, yabancı ülkede olma, sürgün anlamındadır. Bir tartışma noktası olarak da tasavvuf kültürünün ve benzerlerinin bu yaşamda hiçbir zaman ulaşamayacak vuslatın peşinden gidişinin bir olgunlaşma ve yaratıcılık kaynağı olup olmaması olasılığını sunar. Joannidis ise bu tür yönelimleri melankolik özdeşleşmeler olarak görmektedir.

6 Şubat 2023 tarihinde vuku bulan, büyük bir bölgeyi etkileyen deprem felaketinin ardından hepimiz derinden sarsıldık. O akut dönemde konferansın içinde bu deneyimi işlemeye çalıştık. Ancak Deprem somut bir doğa olayı olduğundan haliyle psikanaliz yazınında sistemli bir şekilde ele alınmış değildi. İlk gün gerçek-

leşen Deprem panelinin ilk sunumu deprem bölgesinden hakiki, taze deneyimleri paylaşarak konu üzerine düşünmeye davet etti bizleri. O akut aşamada yıkım süreçleri düşünme kapasitemize adeta saldırdığından yaşantıların yazıya dökülmesi güç, felaketin üzerinde düşünmek ve yazıya dökmek çok zordu. Duyumların egemenliğinde, sözün ve sembolün yıkıntılar altında kaldığı bir dönemdi. Deprem panelinde oradan duyduğumuz sesleri sözcüklere ve ifadeye çevirmek için çalıştık ve kuramsal bir arka plan ile bunu olabildiğince destekledik. Panel bu bağlamda deprem deneyiminin ham ve şekilsiz doğasını yıkıcı etkilerinin insan ruhsallığı üzerindeki yansımalarını nadir makaleler, doğrudan deneyimler ve sanat üzerinden yakalamaya çalıştı. Deprem panelinin moderasyonunu Nergis Güleç yaptı ve Cemile Serin Gürdal bir destek ağı çerçevesinde depremi bizzat yaşayanların deneyimlerini deprem üzerinden henüz 6 ay geçmişken dinleyicilere aktardı. Düşünebilen, yardım arayan taraflar ile sessiz sözsüz ve hatta dilsiz tarafları arasındaki uçurum tanımlanıyordu sunumda. Sunum şöyle başlıyordu: “*Apar topar gömüldüler, çok gücüne gitti. Başlarına bir tahta koymuşlar, onu da nasıl buluruz kimse bilmiyor*”. Bir depremzedenin şiirsel tanımıyla yaşananlar karşısında “lâl olan taraflar” vardı. Şehir hayalet bir şehir olmuştu. Depremzede kadında kız çocukların dağınık saçlarını toplayacak tokalar dikme ve Analist-terapistte bir şal ile kapsama ihtiyacı tetiklenmişti. Enkazlar altında kalan hikâyeler ve geçmiş, mezarı olmayanlar için yaşanamayan yas hep o soruyu getiriyordu akla: “*O kişiler nerede? Döndüğümüz yer neresi olacak? Yeni bir yer bulduk ve yerleştik diyelim o zaman memleketimiz uzak-taki bir yer mi olacak?*”

İkinci panelist Yeşim Korkut “Yıkıntılar, Kayıplar ve Yersizleşme ile Baş Başa” başlıklı sunumunda Gürdal’ın sunumunu deprem deneyimine özgü kuramsal bir bakış açısıyla tamamlamaya çalışır ve bazı sanat eserleri üzerinden bu etkileri araştırır.

İlk olarak depremde görsel medyanın fiziksel sınırları aşarak henüz işlenmemiş olan travmanın ham bir biçimde, adeta yansıtımlı özdeşleşim mekanizması ile tüm evlere taşınması sürecine değinir. Depremle birlikte o kapsayıcı çevrenin çöküşü ve gerileme belirtileri çerçevesinde ortaya çıkan belirtilerden ve ele alınması oldukça zor bir konu olan deprem sonrası tetiklenen bulaşma kaygısı ve

mesafe koyma ihtiyacının acı görüngülerinden söz eder. Deprem sonrası öncelikli ihtiyacın bir mezar, yas tutmak için bir yer olduğunu ve “diğerlerinin” varlığının önemini ele alır. Yas tutmanın sosyal yönüne değinerek doğal afetler ve savaşların kolektif düzeyde de etki yarattığına değinir. Travmatik bir iz bırakan şiddetli ölümlerin, yas tutmanın önüne adeta bir set çektiğini ve yası perdelemenin bir yolu olarak (Lacan’a atıfla) “ölünün düşlemsel yaratımından” söz eder. Korkut sunumunun sonraki kısmında bu *hayaletler* meselesine edebiyattan örneklerle, depremin simgeleştirilmesini bilhassa Japon yazar Murakami’nin öykülerini ele alarak değinir. Daha sonra Picasso gibi farklı sanatçıların eserleri üzerinden, edebiyat ve resim bağlamında, depremin yansımalarının ve depremle başa çıkma yollarının izini sürer. Korkut mekân kaybolduğunda, onu içimizde taşıyıp taşıyamayacağımıza iki yazara başvurarak yanıt arar. Ele alınan yazarlardan Benjamin’e göre hatırlamanın inşasında var olanlardan ziyade kesintiler, boşluklar ve yokluklarla ifade ediş söz konusudur. Ele alınan ikinci yazar Karasu ise Beyoğlu’nun değişimini, adeta bir hafıza deposu işlevi gören mekânın yıkımı üzerinden binalar ve geçişleri sağlayan pasajlara odaklanarak, bir kayıp olarak aktarmaktadır.

İkinci gün gerçekleşen **Yuvarlak Masa** sunumları deprem üzerine dinleyicilerin önünde karşılıklı konuşup tartışmak ve sonrasında uyandırdığı ve uyandıracığı düşünceleri derlemek bağlamında değerliydi. Toplantının moderatörlüğünü yapan Ferhan Özenen varlığımızın temellerinin sarsılması deneyimini/olgusunu psikanaliz tarihine atıfta bulunarak ele aldı. Freud’a referansla, psikanalizin ilk kuşaklarının hep büyük savaşlar içinde yaşadıklarını ve düşündüklerini ve bu nedenle insandaki yıkıcı doğayı, saldırganlığı başka bir şekilde görüp onu derinlemesine çalışmanın gerekliliğini hissettiklerini, bunun için yollar aradıklarını hatırlattı.⁵ Freud 1915’te “Yas ve Melankoli” makalesini yazmadan hemen önce şöyle yazıyordu: “Savaşın yok ettiği her şeyi yeniden inşa edeceğiz, belki de daha sağlam bir zemin üzerine ve

5 Freud, S., Andreas-Salomé, L., *Sigmund Freud and Lou Andreas-Salome: Letters* (ed. E. Pfeiffer, İng. çev. W. Robson-Scott, E. Robson-Scott), W. W. Norton & Company, 1985.

öncekinden daha kalıcı bir şekilde.”⁶ “Biz de psikanalistler olarak bu olanak adına çalışmaya, tekrar tekrar çalışmaya talip olduk ve bu toplantılar da bu arzumuzun ne kadar gerçek olduğunu bize hatırlatıyor” sözleriyle oturumu açtı.

Bu Yuvarlak Masa oturumuna üç konuşmacı kısa birer giriş sunumuyla başladılar. “Deprem Özelinde Toplumsal Travmaları Psikanaliz Bağlamında Düşünmek” adlı sunumunda **İlker Özyıldırım**, TİHV kapsamındaki deneyimler zemininde İstanbul’dan tanık olduğu depremden travmatik etkilenimleri psikanalitik bağlamda düşünmeye çalışır. Gazetelerdeki deprem bölgesindeki yıkımı kaydeden gazete fotoğraflarından birinde, enkaz altında kalmış ölü çocuğunun elini bırakmadan başında bekleyen bir babanın izini sürerek, bu sahne içinde psikanalitik bir konumlanmanın olanaklılığını sorunsallaştırır. Bu imgeyi Freud’un *Düşlerin Yorumu*’nda aktardığı bir düşe, “Yanan Çocuk” düşüne bağlar ve bir an dahi olsa da o bağı sürdürme arzusu bağlamında açar. Ve devamında bu imge ve düşünceleri, zihninde bir üçüncü konum, düşünme alanı kurgulamasına yardımcı olan, Michel de M’Uzan’ın getirdiği bir imge ve “ölme çalışması” kavramı aracılığıyla ustalıkla genişletir.

Ebru Sorgun Gültekin, “Kitlel Travmalara Psikanalitik Temas ve Ruhsal Müdahale Üzerine Düşünceler” başlıklı sunumunda kitlel travma kavramına, travmaya müdahaleye değinir. 2013 Gezi İsyanı sırasında İstanbul Psikanaliz Derneği bünyesinde yürütülen psikanalitik ve konuyu tarihsel boyutuyla da ele alan bir çalışmaya ve izleyen kitap projesine değinir. Farklı terör saldırılarının mağdurlarıyla yapılmaya başlanan ve süregelen “Travma Yaşantı ve Düşünme Grubu” isimli çalışmayı aktarır. Büyük yıkımlar, insanların öznelliğini sıfırlayan bir şiddetle yaşanırken kişiyi çaresiz ve bebedksi konuma sürükler. Böyle durumlarda annesel işlev ve kapsayıcı tanıklık, onarıma aralanan kapıdır. Travma çalışmalarının amacı toplumsal travmalarda mağdurlara ruhsal bir temas alanı açabilmek, dağılmış ruhsallığını sonrasında hikâyeleştirebilmektir.

6 Freud, S., “On Transience”, *The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud*, C. 14, The Hogarth Press and the Institute of Psycho-analysis, 1957, s. 303–307.